

ԿՈՏՈՐԱԿԻՆ ԿՈՏՈՐԱԿԸ

Հայ-կաթողիկ հասարակութեան մէջ վերջին օրերս կարծեաց անհամաձայնութիւն մը ծագած ըլլալը յայտնի է, ինչպէս նաեւ երկու շարժութէ 'ի վեր Մէճմուայի մէջ Բեռնի վերնագրով շարունակուած անվերջանալի յօդուածները:

Մենք այդ կարծեաց անհամաձայնութեան առիթ տուող խնդրոյն մէջ մէկէն 'ի մէկ չը նետուելով, սպասեցինք որ գործը հիմնովին պարզուելով հասկընանք, իմանանք ու տեղեկանանք, որպէս զի ըստ այնմ մեր ալ կարծիքն ու դատումը ազատաբար յայտնենք, ինչ որ արդարութիւնը և հանրութեան շահը կը պահանջէ:

Ուստի ճիշդ այս նպատակաւ էր որ անցեալ շաբթու մենք մեր յարգոյ պաշտօնակից Մէճմուայէն քաղաքավարութեամբ խնդրեցինք որ իր քովը գտնուած կոնդակին օ-

րինակը հրատարակէ, որպէս զի խնդիրը պարզուի: Բայց Մէճմուա տակաւին մինչեւ այսօր յիշեալ կոնդակին հրատարակութիւնը զլացաւ ընել, հարկաւ պատճառ մը ունենալով:

Առանց այդ պատճառին ինչ ըլլալը հետազօտելու և քննելու թէ Մէճմուա՝ յիշեալ կոնդակը պահելէն ու չհրատարակելէն ինչ շահ կամ օգուտ մը ունեցած կրնայ ըլլալ, առանց առ այժմ խնդրոյն այս խորերը մտնելու, նախ սա տեսնենք թէ այսպիսի ժամանակի մը, և ասանկ վաւիւրկ պարագայներու մէջ ժողովրդին շահն ինչ կը պահանջէր:

Այս կէտը լաւ մը հասկցնելու համար, բուն խնդիրը ձեռք չ'առած, նախ և առաջ կուզենք ցոյց տալ թէ Հայ-կաթողիկ հասարակութիւնը ինչ բանքն ու տխուր վիճակի մը մէջ կը գտնուի այժմ, որպէս զի վերջէն կարենանք այս անել խնդրոյն մէջէն դուրս ելլելով, գործին վախճանը յայտնելու:

Մինչեւ հիմայ ամեն մարդ այնպէս գիտէ և համոզուած է թէ, Հայ-կաթոլիկ ժողովուրդը երկու մասի բաժնուած է, մէկ մասը Հասունեան և միւսն ալ Հակահասունեան կոչուելով: Բայց մօտէն անհոգները շատ աղէկ գիտեն ու կը վկայեն թէ՛ այս երկուք կարծուածը՝ իր մէջը 5-6 մասի բաժնուած է, որոնց ամենքն ալ զատ զատ իրենց համար իրենց կաթողիկոսը, պատրիարքն ու վարդապետը, և կամ իրենց կաթողիկոսացուն, պատրիարքացուն ու վարդապետացուն ունին:

Ստեղծելու օրերէն ասոնք, ու զատ զատ ցոյց տանք, որպէս զի աղէկ իմացուի բնութիւնը:

Ասոնցմէ մէկն է բուն Հասունեան կոչուած խումբը, որ մի միայն Հասունին պատկերն իր գէմը կախուած կը պաշտէ, և անկէ զատ ուրիշի մը քսածին ո՛չ կը հաւատայ և ո՛չ մտիկ կ'ընէ, մի միայն անոր նուիրած է իր հոգին ու մարմինը, և եթէ հարկ ըլլայ՝ մինչեւ անգամ իր կրօնքն ալ, ազգութիւնն ալ, ընտանիքն ալ, ապրուստն ալ, վերջապէս ամեն բան կը զոհէ ու անոր ետեւէն կ'երթայ, և անոր հրամանները իբրեւ պատգամ բռնելով՝ մինչեւ բանտ, աքսոր ու հալածանք աչքը կ'առնէ:

Երկրորդն է այն մասը՝ որ մի միայն Հասունի գէմ իւր ունեցած կիրքը յագեցնելէն զատ ուրիշ բանի չի նայիր, իր ուժը մէկմէկու գէմ հաւատար ցոյց տալ ուղեւով, առանց ժողովրդեան ապագան մտածելու: Այս կարգի անձանց առջեւ թէ՛ ազգութիւն և թէ՛ կրօնք բնաւ նշանակութիւն չ'ունին:

Երրորդ մասն է այն չեղօք կոչուած Եւթիւ, որ յատկապէս ժողովրդեան կեանքը կըրծելու համար կ'ապրի, բնաւ և ո՛չ մէկ նշանակութիւն մ'ալ չը ծառայելով, և ամենէն աւելի ասոնք են հասարակութեան քրտապարները:

Չորրորդն է այն կարգ մը անձինքը, որք գիտութեամբ կրօնքն իրենց ձեռքը գործիք մ'ընելով, մէյ մը ա՛ս կողմ կը յարեն մէյ մը

ան կողմը, և այս տեսակ կռիւներն իրենց մեծ շահու աղբիւրը բրած են:

Հինգերորդն է այն մասը, որ իրաւամբ Հայ կոչուելու ամեն յատկութիւններն ուրացած ու հրաժարած ըլլալով ատոնցմէ, գիշեր ցերեկ կ'աղօթէ որ այդ անունն ալ վերայէն սրբուի:

Վեցերորդ, ահա ա՛յս մասն է որ ճշմարիտ ազգային նախանձախնդրութեամբ Հայ անունը իրեն պարծանք համարելով և իր իրաւունքները պաշտպանելով հաստատ կեցած է իւր սկզբանը վրայ, զորս և ո՛չ մէկը կարող է իր նպատակէն՝ ու սկզբունքէն խոտորեցնել, որչափ ալ խորամանկ ու վարպետ մէկն ելլէ գէմը, սակայն այսու հանդերձ կարծենք չափազանցութիւն մ'ըրած չ'ենք ըլլար եթէ բննք թէ, այս խմորէն գոն ուղիներն ալ մատով կը համրուին:

Արդ, իրապէս Հայ Կաթոլիկ ըսուած ժողովուրդը երբ այսպէս տարբեր կարծիքներու և մասերու բաժնուած ըլլալով, վրան յոյս մը կարենալ գրուելու մասն ալ երբ այսպէս մատով կը համրուի, այս վերջին մասն ալ ե՛նեւ զանազան պատճառանքներով ու անտեղի խնդիրներով իր մէջը բաժնել ու պառակտել ուղեւէն աւելի մեծ ու դատապարտելի ոճրագործութիւն մը կրնա՞յ ըլլալ միթէ:

Մեր այս ըսած ճշմարտութիւնները եթէ հերքող մը կայ, թող հրամայէ հրապարակելլէ, մենք պատրաստ ենք սիրով զինքը մտիկ ընելու:

Երբէք այն իր երևող ծածկող և մութին մէջէն աջ և ձախ նետեր արձակող այն սևազգեստը թող չը կարծէ թէ Մամուլ այս կամ այն կուսակցութեան գործիք եղած է և կամ կուղէ ըլլալ:

Մենք ինչպէս մինչև ցարդ՝ նոյնպէս և ասկէ վերջն ալ ամեն ժամ ազատութեամբ ճշմարտութիւնը պիտի քարոզենք, ոչ թէ մէկուն պէս օգին մէջ բամբակ նետելով, այլ միշտ մեր փաստներն յառաջ քշելով խըն-

դիրը պարզել և զայն հասարակութեան օգտակար վիճակի մը մէջ բերել դնելու համար:

Ահա ասոր համար էր որ առաջարկեցինք Մէճմուայի թէ այս կռուոյն առիթ տուող կոնդակն հրատարակէ. իսկ ինքը, փոխանակ զայս ընելու, բանդագուշելու ելաւ:

Բայց մենք առ այդ կոնդակին ուսկից գալը, և Մէճմուայի ալ առաջատաներուն դէպ ի որ կողմէն ուռնալուն նկատմամբ ըսելիքներն իսկ և պատասխանն իսկ, այժմ մէկդի թողլով կը դառնանք սա կէտը քննելու թէ, այս փափուկ կացութեան մէջ ի՞նչ կը պահանջէր ժողովրդին շահը:

Ժողովուրդ մը, որ մէկ մարդու մը երեսէն ամբողջ վեց տարի եղբայր եղբօր դէմ կը կռուի, կը բանտարկուի, կապանուի, կը հալածուի, ընտանեկան խաղաղութիւնը կը վրդուի, կը թշնամանուի, զրկանք ու բռնութիւն կը կրէ, ասոնցմէ վերջը երբ հազիւ թէ պահ մը հանդիստ առնելու համար դուրսը բարձին կերկնցնէ, նայիս յանկարծ իւր մէջէն երկու նաւուղիներ իրարու դէմ ելնելով, մէկըմէկ մեռցնելու աստիճան իրարու հետ կը կռուին, զիրար կը նախատեն, կը թշնամանեն, և թշնամոյն առջեւը հրապարակաւ իրարու տկար կողմերը երեւան կը հանեն, ժողովուրդը կը յուզեն, կը խռովեն և կը գայթակղեցնեն, վերջապէս ամբողջ բանակը երկուքի կը բաժնեն, և այսպիսի տէրունական օրերու մէջ ժողովրդեան սէր և միութիւն քարոզելու տեղ, սիրոյ և միութեան օրինակ մ'ըլլալու տեղ, կելլեն որոմ կը ցանեն, խռովութեան հեղինակներ կը հանդիսանան, և ի՞նչ յանցանք ունի ժողովուրդը՝ երբ ասոնք տեսնելով ինք ալ իր մէջը իրարու դէմ ելնէ մէկուն կամ միւսին կողմը բռնելով, երբ յայտ յանդիման կը տեսնենք թէ ժողովրդեան առաջնորդ և գլխաւոր ըլլալու կոչուած անձինքն անգամ իրենց մէջ իրարու խօսք չը կարենալով հասկնալ կամ հասկցնել, հրապարակաւ իրարու դէմ կելլեն զիրար նախատելու ու թշնամանելու:

Այս իրողութեանց առջեւը ո՞ւր կը մնայ ուրեմն էնֆիէճեան և Գազանճեան էֆէնտիներուն համբաւեալ անձնութիւնը, ազդասիրութիւնը, խելացիութիւնը, հեռառեսութիւնն ու խոհեմութիւնը, միթէ ասոնց արդիւնքը ժողովրդեան պառակտումը պէտք էր ըլլալ:

Եւ գիտէ՞ք թէ թշնամին ասկէ աւելի ի՞նչ կը վնասուէր իւր նպատակին հասնելու համար, նա հազար միջոց ձեռք առնել փորձեց ձեր վրայ տիրելու համար՝ բայց չը յաջողեցաւ, հիմայ այդ երկու խելացի կարծուած նաւուղիներն իրենց ձեռքը այդ միջոցը թշնամին ձեռքը կուտան կոր գալ ժողովրդին վրայ նորէն տիրելու և իշխելու համար:

Ասիկայ կամ անխելութեան հետեանք է, կամ դադտնի և մասնաւոր նպատակի մը:

Այս կռուոյն հեղինակները անխելք են չենք կրնար ըսել, ինչու որ ժողովուրդ մը առաջնորդելու կոչուած են. ուստի և իրենց այժմու այս հակակրօնութիւնն ու թշնամութիւնը արտաքուստ ի՞նչ կերպարանք ալ որ ունենայ, իներքուստ հասարակութեան տուած մեծ ու անխնայ փնտր նկատելով, անկարելի է չը հետեցնել թէ՛ այս երկու հակաակորդաց ալ միեւնոյն է նպատակնին, այն է երկուքը մէկէն ի նպաստ թշնամոյն աշխատիլ:

Ապա թէ ո՞չ ժողովրդեան բարւոյն համար աշխատող մէկը, խռովութիւն արծարծելով, ժողովրդեան մեծամեծները իրարու դէմ գրգռելով երեւելի ճանչցուած կղերներն հրապարակաւ անպատուելով, նախատելով, խրոխտալով, յանդգնութեամբ ու բռնութեամբ չը գործէր, այլ լուիկ մնջիկ կը ջանայ գործել միշտ պարագայները նկատելով և զգուշաւորութեամբ, դէպքերէն օգուտ քաղելով:

Վերջապէս ո՞ր կողմալ դառնալու ըլլանք նէ՞ դործերը բերելով այս վիճակին հասցընողներուն մէկն ալ չը կրնար արդարանալ,

վասն զի ազգասիրութիւն և երկպառակութիւն իրարմէ այնքան հեռի բաներ են որքան երկինքը երկրէս . և եթէ իրենց այդքնելիք նոր բարեկարգութիւնը՝ ազգը ամենամեծ վտանգէ մը փրկելու նպատակաւ ալ եղած ըլլայ, դարձեալ այս ընթացքով հանրութեան աւելի վնասակար պիտի ըլլայ այդքան թէ օգտակար :

Իսկ թէ ի՞նչ է արդի խռովութեան առիթ և պատճառ տուող բուն խնդիրը, ասոր վրայօք ալ պիտի խօսինք :

ԹՎԱԿԱՆ ԲԵՐԻՆՈՒ

Մայրաքաղաքիս ազգային վարժարանաց դժագրութեան վերաբերեալ դատաւութեանց մասին ըրած իւր նշանաւոր ծառայութիւններով ծանօթ Տեղեմակ Էֆէնտի Էնքոնեան, երեկուան Վառնայի շոգեհաւով դէպ ի բարիք ուղեւորեցաւ, որ քիչ մը ժամանակ կենալէն յետոյ, Վենետիկ, Ֆիօրէնցա, քաղաքները և գլխաւորաբար Հռոմ՝ երթալով, մէկ երկու ամիսէն նորէն, մայրաքաղաքս պիտի դառնայ : Տեղեմաք Էֆէնտիի այս կարճօրեայ ուղեւորութեանը նպատակն է իւր պատկերահանութեան արուեստին կատարելագործութեանը վերաբերեալ նոր մէկ քանի զննութեանց պարապիլ :

ԾԱՂՐԱՍԻՐԱԿԱՆ

(Շարունակութիւն 76-ի 470)

Օ

ՍՈՒԳ

Ամեն ազգաց մէջ՝ սգոյ յատուկ արարողութիւններ, սովորութիւններ և հանգերձանք կան, զորս մի առ մի թուել գրեթէ անկարելի ըլլալուն՝ մեզի ծանօթ եղողներուն վրայ ակնարկ մը նետելով բաւականանանք :

Սուգ ըսելով նախ պէտք է հասկնանք

բարոյապէս առօրեայ տակաւ վայելումը, յորմէ ընդհանրապէս կը զրկուինք երբ սիրելի ընտանեաց կամ բարեկամաց կորուստ մ'ունենանք :

Այս այսպէս օրէնք մ'ըլլալով՝ տակաւին դէշ ազգական մը կամ բարեկամ մը կորսնցողցած ատեննիս ի՞նչ կերպ վարուելու օրէնք մ'ունեցած չ'ըլլալէ զատ՝ ունենալու ալ ո՛չ մտադիր և ո՛չ բաղձալից եղած ենք :

Սակայն եթէ ի բարեաց զրկանաց համար սգաւոր օրէնք կայ ապա ուրեմն ինչո՞ւ վտանգաւոր անձերէ բաժանման համար հրճուելու օրէնք չ'ըլլայ . ասիկայ օրինաց եղծում մ'է կամ լաւ ևս է ըսել դեռ տգիտական շղթայից մէջ կաշկանդուած մնալու վտանգ մը :

Եթէ այս պարագան լոկ ներքին համադման վրայ պիտի կայանայ, այսինքն ի չարեաց աղատելու համար արտաքինապէս հրճուանաց՝ հանդերձանք, սովորոյթք և արարողութիւնք արժան չըպիտի դատուին՝ ապա ուրեմն սգոյ համար եղածներն ալ մէկդի ձգելով հաւասարապէս ներքին կսկծանաց հպատակ լինելու ենք :

Երբ դէմքը սրտին և սիրաբ դէմքին չը համապատասխանէր՝ յայտնապէս կեղծաւորութիւն է այս բանը, հետեւաբար մեր ընդունած օրինաց մէջ մահացու ճշգրտութիւն մին :

Սգոյ վրայ ըրած մեր այս համառօտ տեսութիւնը առ այժմ բաւական համարելով դառնանք մեր բուն ըսելիքին . այսինքն յառաջ բերենք այն տարբեր հագուստներն ու սովորութիւնները՝ որոնք պարզապէս եթէ ի մի վայր հաւաքուի, քաղցրեղանաւ տեսարան մը կունենանք աչքերնուս առջև :

Մահմետականք սովորութիւն ունին ինըշան սգոյ ճերմակ և մաքուր հանդերձանք զարդարուիլ, հանդիսավայրերն յաճախել, զուարթերես ըլլալ և բնաւ մեռեալին վրայ չողբալ . որովհետեւ մեռեալն յանմահութիւն սրանալ ենթագրելով մեռեալ չեն համարիր . մինչև անգամ մեռեալի մը զուգակցին 91 օր ամուրի մնալ հրամայուած է :

Ձինացւոց սովորութիւնն առտարոց բան է և զայն կէտ առ կէտ կատարել մարդկային կարողութիւնէ դուրս :

Նախ կայսեր մահուան համար ամբողջ երկերը 30 ամսոյ մօտ սուգ պիտի զգենու : Կարմիր հանդերձն արգիլեալ է , ոսկեղէն զարդարանք նոյնպէս , միայն արծաթեղէններու արտօնութիւն կայ : Մինչև իսկ պաշտօնական դուրսութիւններ փոխանակ կարմիրի կապոյտ գոյն պիտի ունենան :

Բաց ի թաղման և յուղարկաւորութեան հանդէսներէ նուագարանն արգիլեալ է , տարեկան շնորհաւորութիւններն ալ ամենախիստ պատժոյ սպառնալեօք դադարեցուցած են : Թատրոններն , զբօսավայրերն սգոյ միջոցին դրոշմած . կրօնականք չեն կրնար այս միջոցին ամուսնանալ , սա տարբերութեամբ որ եթէ մեռնողը հասարակ ժողովուրդ մ'ըլլայ ամուրութեան պայմանաժամը 12 ամս սուան կիջնայ . և ո՛չ Ձինացի մը կրնայ դըլուխն ու մօրուսը գերծել , հետեւաբար տըգեղ Ձինացին սգոյ պատճառաւ բոլորովին անճոռնի և այլանդակ արարած մը կըլլայ :

Մասնաւորի համար շատ քիչ տարբերութիւն կայ վերոյիշեալ նկարագրութենէն :

Անգղիացիք ճիշդ եւրօպացւոց պէս սուգ կը պահեն , ինչպէս որ ամեն օր առ աչօք կը տեսնենք մայրաքաղաքիս մէջ , սա տարբերութեամբ որ յուղարկաւորեալք դադարին ետեւէն անխօսուկ և պաղ արեամբ կը յառաջանան մինչև որոշեալ տեղին . . . : Հանսընի յուղարկաւորութեան հանդէսին , Անգղիացիք մարմարիայ արձանի կը նմանեն , կարծէիր թէ մեքենայեն և ոտքերնուն տակ թաւալող ճախարակներով կը քալեն :

Անգղիացւոց պարահանդէսն ու յուղարկաւորութեան հանդէսը չես կրնար իրարմէ որոշել :

Հրէից սուգը իրենց տանը մէջն է , օտարաց անտեսանելի , սակայն Աստուածաշունչ գիրքէն լոյս առնելով չենք կարծեր որ չենքով շնորհքով բան մ'ըլլայ . բայց ի՞նչ որ է լաւ է անտեսանելի խայտառակութիւնք

քան տեսանելի զաւեշտներ : Իսկ Հայոց սուգը ո՛ր թողունք , ննջեցեալ մը դռնէն դուրս հանելու համար պատերազմ կը բանան , ժամակոյններու , քահանաներու կռիւ մ'է կը բրթի , սանդուղիէն վար ննջեցեալը ճորով կը փախցնեն . ասով ալ չի լմնար , պատուհանէն դուրս , կէս մէջքէն վար կախուած , տաղերգութիւններ , ողբեր , ճյեշր կտուրտուկ խօսքեր , աստիճանի համեմատ խօսքեր , գովաբանութիւններ , օտարաց առջև , շուկայի մէջ , բայց ի՞նչերքուստ ոչ ի՞նչ , սովորութիւնը պահելու , սուգը ցըյունելու համար . ասով ալ չի լմնցաւ , տարօրինակ ծախքեր ընել . շատ քահանայի քիչ քահայի վիճաբանութիւն , սակարկութիւն , երկու կողմանէ անհամաձայնութիւն , նընջեցեալին անէծք , օգը եթէ ցուրտ է դադաղակիրներու կողմէն հայոյութիւն . . . պօռալ , կանչել , աշխարհ տակն ու վրայ ընել , ի՞նչ է , հայ մը մեռեր է . . . :

Ասով ալ չի լմնար , ամիսներով , տարիներով սեւեր հագնիլ . եղունգ չի կտրել , գլուխ չի սանտրել , բաղնիք չերթալ , գոնէ արտաքուստ չի խնդալ , չի քերծուիլ , չամուսնանալ , ա՛յ , ա՛յ , ա՛յ , մարդ աստուծոյ , մեռեալը եթէ գժօխք երթար այսչափ աղմուկի արժանի չէր :

Պ.

ՎԱԽՃԱՆ

Շարունակել

ԹՐԱՄՎԱՅ ՇԻՐՔԷԹԻ ԱԼԷՑՀԻՆԷ ԱՀՐԷԹՏԷՆ ԿԷԼԷՆ ՊԻՐ ՄԷՔԹՈՒՊ

Է՛յ քիւրքէյի արդտա սաքին օլան ատաւթերէրվէր էֆէնտիլէր :

Մալիւմինիզ օլսուն քի՛ պու կիւնէրտէ Բըմէյ չիրքէթինին պիր խայլի հիսսէսինէ մալիք օլան Ասէլեւ էֆէնտիլին , չիրքէթի մէզքիւրտէ իտարէ մէճլիսի բէյիսի սապըդ Գաբաբանօ էֆէնտիլին ալէյհինէ , իքինճի մահ-

քեմէյի թիճարէթտէ տավայա դըյամ էթ-տիյինին հաւատիսի Մէփիստոփէլ վասըթա-սըյլա մէսմուհիդ օլտու :

Հաթտա ալադըմը մալիւմաթ ահէզարէն Աքսէլոս էֆէնտի , ետինտէ սուլունան թը-րամիլէյ հիսսէլէրինին 370 առէթինտէն տո-լայը 5 պին առէթ օսմանլը լիրասը զարար զիյան թալէպիլէ թարաֆընտան ալօգաթ-լար թայերին իյլէմիշ իմիշ :

Թայերին էթտիյի ալօգաթլարընըն պիրի-նին իսմի միւսիւ Եօթմիսթա-լը օլտուղունտան այագլարընը եօրկաննա կէօրէ ուղաթ-մայարագ , մէճիստէ Ասէլս էֆէնտինին հու-գուգու սարիհասընը թասահուպ իթմէք նիյէթի հայրիեէսիլէ պիր չօգ հագգը հագգը սէօլլէր սէօլլէմիշ . կիւյա Աքսէլոս էֆէնտի , Գարսիս էֆէնտինին թէշվիլին-տէն եանի իքի առէթ մէքթուպունտան ալտանարագ , զարար զիյանա օղրամըշ օլ-տուղունու իտտաա իթմիշ վէ պու սէլահի-յէթլէ 5 պին լիրասընըն պէհէմահալ կէրու-յէ իթառընը թալէպ իյլէմիշ իմիշ :

Ֆագաթ միւստայի ալէյհին վէքիլի մութ-լագը , եանի միւսիւ լէվիյէ , պու իսթիտա-նըն վագթընտա մէճիստէ արդ օլունմամաը-նը պէհանէ էտէրէք , հիւքիւմիւղ վէ պի էսաս օլտուղունու հիւքմիլէ , կէրէք Երմիշ իտարէսի վէ կէրէք մէսուլու իտարէ պու-լունան Գարսիս էֆէնտինին ալէյհինէ օ-լունահագ թէշէքիլի մարտ տօգուղտա թէճէմիւ իտիլէճէք ումում հիսսէտարան մէճիսինէ թաալիք իյլէմէսինի Եօթմիսթա-լը թէնպիհ վէ նասիհաթ իյլէմիշ իմիշ :

Չիւնքի պու տավատան Գարսիս էֆէն-տիլէ պիր մէնֆաաթ հասըլ օլամայահաղըն-տան , զարարընա աա քեաֆֆէյի միւտիրան մէսուլ օլուպ , տավայը պիւթիւն հիսսէտա-րան հագգընտա աչըլմասը լագըմ կէլիօր-մուշ :

Հէմտէ Գարսիս էֆէնտինին լէվիյէ Եթի-մէքթուպու , Երմիշ չիրքէթինին իսթիպա-լինէ տայիր , եալընը հալընդ լէր Նասիհաթ վէր-մէտէն իպարէթ իմիշ :

Ուղաթմայալըմ , սաաթ օն պիրտէ Ասէլս էֆէնտինին տիկէր ալօգաթը Գարսիս , Շը-վալիյէնին սէօլլէտիլինէ ճէվապ վէրմէք վէ տավանըն մէսէլէյի դանունիլէսի իւղէրինէ միւսահասա իյլէմէք իչին այաղա դալգմըշ իսէ տէ վագթը կէճ օլտուղունտան վագթը ալտէրէ թէէլիւր դըլընմըշ ըմըշ :

Քիւրըյի արդտա կէօրիլէն պու թարղ տավալարըն նէթիճէսի շիմալիլք պիլէ ըաճի օլմատըղընտան , աթթը պունտան էօթէյէ վէրիլէճէք դարարըն պահօընտան սարֆը նա-զար էտէրիլ :

Պիլէ լագըմ օլան , թրամիլէյ չիրքէթինին տավասը դարույա տիւշտիլ միւ , տիւշմէտի մի օնու պիլմէք իտի , էլհամուլլահ տույ-տուգ մէմնուն օլտուգ :

Էլպէթտէ իչինիլտէ հայըր սէվապ սահի-պի առամլար պուլունուր , հաղըր իտարէ-նին իչի դարու պահալըգ օլուպ ալօգաթ-լարա տիւշտիլ իսէ , ալլահ աչընա , պի-զիմտէ թարաֆըմըղտան պիր դաչ ալօգաթ գօյուպ տավամըղը ըւլլէթ էտին , պագա-լըմ պիլգ մի հագգընըղ , չիրքէթ մի : Շու-նուն շուրասընտա արապալարըն ալթընտա էզիլէն , պիլիլէն 200 քիլիտէն զիյատէ ա-տամ վարըղ . հէր պիրիմիլին 200 լիրա դըյ-մէթի օլա , էհէմիլլէթ վէրիլէն 5000 լիրա-տան զիյատէ մէպլաղ հասըլ օլուր , 5000 լի-րա իչին տիւնեայը ալթ իսթ էտէնին տա-վա էթմէյէ հագգը օլուրսա , պիլ նիլլին էթմէյէլիմ , պիլիմ տավամըղ դըրգ պին լի-րալըգ տավա տըր :

Պրագալըմ վարա պահսընը , հէր միլլէթին այնընճա՝ սոն նէֆէսինտէ ըուհանիճէ էաա է-տէճէք պօրըլար վար օլտուղունու էյի պի-լիրսինիլ . հաթտա Ալլահտան կաղէպ կէլէ կէնէ ագալի պիր իքի սաաթ միւսաաաթ է-տէր . կիւնահալարընը թէօպիլէ էտէրսին , վա-սիլլէթ էտէրսին , իչլէրինի նիզամա գօյուպ էօլլէ էօլլուրսին : Պիլիմ ճիւրմիւմիլ նէյի-տի քի հիչ սէօլլէթմէյէրէք քիմիմիլի էզտի-լէր , քիմիմիլի պիլտիլէր , քիմիմիլի տէ պաս-

Թըրմայա չէվիրտիւէր . շիմտիքի հալտէ նէ՝
ահրէթիւք օլտուք , նէ՝ տիւնեալք . ճէն-
նէթլէ ճէհէննէմին արասընտա տօլաշըպ տու-
րույօրուզ :

Էյէր պունու Սթամպօլա կաղէպ տէյի իհ-
տաս էթտիւէրսէ նի՛չիւն եալընըզ պիղիմ կի-
պի ֆըգարալարը էղիյօրլար , հիսսէտարանը-
տա էզսինլէր , սէհիմ ալմայա գուտրէթիմիզ
եօգ տէյէ կիւնահ սահիպի մի՝ օլտուք :

Ամմա շիմտի գալգըպ տէյէճէքլէր . քի պիզ
արապանըն էօնիւնէ պայրաքլար չէքտիք ,
գլալուզ չըգարտըք , հաթտա պօրու պիւէ
չալարգ » . էյի ամմա՝ պունլար քէօրա , թօ-
փալա , ուղըրա նէ՝ ֆայտա էտէր . եօգսա
քէօրուն , թօփալըն , սաղըրըն էհէմմիյէթի-
մի եօգ , եախօտ թրամիլայ իհտաս օլտու տէ-
յէ էօլմէլէրիմի լաղըմ կէլիյօր : Կէչէնտէ
սայտըք , եալընըզ քէօրլարտան , թօփալար-
տան , սաղըրլարտան 200 փարչա գըրընթը
չըգտը . իքի փարչայը պիւր ատամ սայսագ ,
100 ատամ օլուր : 100 թանէ սագաթըմը 50
սաղ ատամ տէմէք տիր . էյ 50 թանէ սաղ
ատամըն զիւրիյէթիւնի տէ հէսապ էթ պագ-
ճէմի նէրէլէրէ վարըյօր :

Կէլէլիմ սարհօլլարա , էվ իտարէսի տիւ-
չիւնէ սիւչիւնէ պուտալայա տէօնմիւշ տալ-
կընլարա , գալապալըգ եէրլէրտէ շաշըրան-
լարա : Պունլարըն գուլաղընա պօրու սէսի
կիրէր մի , կէօղլէրինէ պայրագ , գլալուզ
կէօրիւնիւր միւ . Բըսֆէյ արապասընը տէյիլ
Էզրայիլի կէօրսէլէր , հէրիֆլէր իմտատ իչին
օնա սարըլաճագլար . էյ պիչարէլէր սարըլ-
տըլար տէյի պատթըրմայա՝ մը չէվիրմէլի :
50 թանէտէ պու գապիլտէն վար , օլտու եիւզ
էլլի . արփասըղ սամանսըղ կէպէրէն հայվան-
լարըտա հիտապ էթսէք կիւնտէ պիւրէր ճան
զայաթը տէմէք օլուր : Էյէր պունլար գուր-
պան իչին իսէ , փէք չօգ տուր . Սթամպօլ ա-
հալիսինի գըրմագ իչին իսէ , փէք ազ տըր :

Եա՛ շու պագը գալան 50 ատէթիմիզին
նէ՝ գապահաթը վարտը . համտ օլտուն քէօր
տէյիլիտիք , թօփալ տէյիլ իտիք , սաղըր տէ-

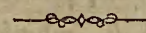
յիլ իտիք , տալկըն տէյիլ իտիք , սարհօլ տէ-
յիլ իտիք , շաշըրաճագ թէլաշ էտէճէք պիւր
սէպէպիմիզտէ եօգ ուտու , Բըսֆէյ խաթ-
թընտան 40 ատըմ ուզագտա ատամըլայըն
եէօրիյօրուտուք . Արապանըն ալիանսը չըղ-
կըսընտան ֆըրլայարաք կէլիպ պիղի չիննէմէ-
նին ալէմի մինասիպէթի վաճըլըաք . . :

Պագալըմ շիրքէթին ալօգաթլարը պունա
նէ՝ էօղիւր պէյան էտէճէքլէր , էյէր Եօլան
Գօթալտա տէտիքլէրի կիպի՝ « պու զարարա
միւտիւրան մէսուլ տէյիլ՝ տէօքմէճի էսնա-
ֆը մէսուլ տուր » տէրլէրսէ իշիմիզ այնա կի-
պի տիր :

Իմտի, եա՛ ատալէթըրըլէր էֆէնտիւէր ,
պիզ իշի սիղէ օլտուտ կիպի նագլ էթտիք .
արթըք շանընըզա շէօհրէթինիզէ , պիզտէն
Էթէքս պէքլէմէյէրէք հիւսնիւ ուրէթլէ պու
տալայը թէսվիյէ էտէրսինիզ նէ ալէա , եօգ
էյէր գուլագ արգասընա պըրադըրսանըզ
մահէր կիւնիւնտէ մէսուլ գալաճարնըզա
հիչ շիւպհէնիզ օլմասըն , շիւնքիւ պիզ Էթթէ-
Բօնուգա վագթընտա էթտիք :

Լաքին ալահ աշղընա , էյլէ սաաթ օնպի-
րէ գատար սիւքիւթ էտիպ , օնպիրտէն սօն-
րա ալօգաթլըզա գալգըշան Գաթա Էթթէ
ալօգաթլարա տիւչմէյէսինիզ , սօնրա տա-
վամըզ Ալահա գալըր :

1875 ԱՊՐԻԼ 1 Թրամպայ արապալարնա
Նէրտէ օլտուտմուզ Գուրպան օլան 200
պէլլիսիզ Գիւրէլէր :

Ցաւօք սրտի իմացանք թէ Մաքսատան
առաջին թարգման ֆէրէստէճեան Մկրտիչ
էֆէնտի անցեալ շաբթու կարճատե հիւան-
դութեամբ մը վախճաներ է :

Հանգուցնելոյն թէ՛ բարեմասնութիւնքը
և թէ՛ բարձր տաղանդն ու զգացմանցն աղ-
նուութիւնը զինքը սիրելի բրած են ամենուն
բոլոր իւր բարեկամաց համակրութիւնն առ-
ինքն գրաւած ըլլալով , որոյ տարաժամ և
անդարմանելի սոյն կորստեան վրայ բարե-

կամտական պարտավորութիւն մը կը համարուի մեզ թէ՛ իւր ընտանեացը և թէ՛ իր մեծ ապրտիւ եղբորը Գեորգիոսէճեան Պետրոս Էփէնտիի մեր խորին ցաւակցութիւնը յայտնելու :

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ԱՐԱՊԸ

Հայ լրագրագետներն համոզուած մ'ունին թէ Լ. Թէ-րէի ինչ որ հրատարակէ՝ ստոյգ աղբիւրէ և արժանահաւատ անձերէ կը քաղէ . ուստի պարծանօք կամ պատասխանատուութենէ ազատ մնալու համար՝ ամեն առիթն Լ. Թէ-րէի թարգմանչութեան կամ մուսնակութեան պաշտօնը կը վարեն :

Մօտերս այս կարծիքը բոլորովին անհիմն ելաւ իր հարցադրանքը Սրապի շինծու մէկ պատմութեամբը, «իբր թէ էշով պտտող միսքճի Արաք մը ցերեկ ատեն տան մէջ աղջկան մը առանձին ըլլալը կռահելով, անուշահոտ իւղ ծախելու պատրուակաւ ներս մտած և զայն խողխողած ըլլայ, նաև իր վրայի արեան բիծերէն մատնուած և ոստիկանութեան դուռը բանտարկուած ըլլալը արժանահաւատ անձէ մը ստուգելու է եղեր :

Այս լուրը հրատարակուած օրուան հետեւեալ օրը մենք այդ Արաքը տեսանք որ Պէշկիշէ մէջ ամեն ատենուան պէս իր առուտուրին կը բաղէր, բայց Գեորգիոսէճեան ըսելով ձայն չէինք հանած :

Մենէ ետքը ոստիկանութիւնը լսելով այս պիտի անհետեւի և անտեղի պատմութիւն մը, խուզարկութիւններէ վերջը անհիմն հրատարակելէ զատ, Լ. Թէ-րէի սաստիկ կերպով կազդարարէ որ ուրիշ ատեն այդպիսի խաբեւայ յօդուածներով միամիտ հասարակութեան դաղարարը չի պղտորէ :

Սակայն բանը բանէն անցած ըլլալէն ետքը ալ ինչ օգուտ ունի յետո կոչում կամ զղջում. Պէշկիշէի և Բերայի մէջ մարդ չը կայ որ այդ անմեղ Արաքէն չը սոսկայ ձայնը լսածնուն պէս պատուհանները կը գոցեն ,

լայնող աղայոց՝ « ճէլլատ Արաքը եկաւ , հիմայ քեզ անոր կուտամ » կըսեն , քիչ մը սրտոտ պատանիներն ալ հեռուէն հեռու Արաքը քարկոծելով « նա՛սը , դըղը պողաղլա՛րմըսըն » կըսեն . անմեղ մարդը որ առաջ օրը մէկ երկու մէճիտի առուտուր կընէր , հիմայ մէկ երկու շաբաթէ ի վեր Պէշկիշէ խեղճ ու կրակ կը պտտի : Էշն ու ինքը անօթի մնալու կտախպունին :

Կուզէ այս բանին պատճառն իմանալ , առոր անոր կը դիմէ , սակայն ինչպէս որ ըսինք ամեն մարդ իրմէ սարսափելուն երբ Արաքին իրենց մօտենալը կը տեսնեն , « դանակ կը հանէ կոր » ըսելով կծիկը կը դնեն : Վերջապէս խեղճ Արաքը իրմէն և դանակէն չը վախցող մէկը կը գտնէ , եղբուրթիւնը կ'իմանայ և շունջը շիտակ Լ. Թէ-րէի գրասենեակը առնելով , փնտնեն ու պատիւը կը պահանջէ . անոնք ալ դործը անոյշ տեղը կապելու համար , մեծ տախտակի մը վրայ երեք չորս լեզուէ ազդարարութիւն մը կը գրեն և Արաքին ձեռքը կուտան , որպէս զի փողոցները պտտցնէ :

Ազդարարութեան վրայ գրուած բառերը ասոնք են . ԱՅՍ ԱՐԱՔԸ ԱՆՄԵՂ Է ԵՒ ԲՆԱԻ ՄԱՐԴ , ԿԻՆ , ՏՂԱՅ , ԱՂԶԻԿ ՍՊԱՆՆԱԾ ՁԷ : Արաքը այսչափով ալ դո՛ւ չըլլալով , ամեն ազգաց կղերներուն կը դիմէ որ իր անմեղ ըլլալը ծանուցանեն :

Ինք ալ փոխանակ « Պէշկիշէ Եղբոր » ըսելու , ազդարարութիւնը ձեռքը , « պէն Եղբոր » , պէն Գեորգիոսէճեան , Էշն Եղբոր » ըսելով կը պտտի կոր եղեր :

Բայց որչափ ալ պտտի , պօռայ , կանչէ օգուտ չունի , քանզի՝ Պէշկիշէի արքայ Պէշկիշէի Էշն Եղբոր Գեորգիոսէճեան հայրը օրու կըսեն նէ սուտ է :

ՇԱՐԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ

ԳԻՈՐԳ Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Ս. Ղ. Պարտիզպանեան Է. ԲՆԿ.

ՐԻԶԱ-ՓԱՇԱ ԽԱՆ ԹԻԻ 3